

Mevlid Geleneği ve Bu Geleneğin Van Din Görevlilerince Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi *Mawlid Tradition and The Evaluation of This Tradition by Van Religious Officials in terms of Religious Education*

Mahmut DÜNDAR*

* Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Van/Türkiye.
Asst. Prof., Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of Divinity, Department of Philosophy and Religion, Van /Türkiye.

mahmutlardan@hotmail.com
ORCID: 0000-0003-1856-6494

Öz

Eğitimin temel amacı, bireyin olumlu davranışlar sergileyerek istenilen duruma ulaşmasıdır. Din eğitiminin temel amacı, dindar bir toplum için dünya ve ahiret mutluluğunu sağlayan olumlu davranışlar gösterebilmektir. Bu nedenle bireyin sosyal, psikolojik ve davranışsal açıdan dindar toplumun arzu ettiği duruma gelmesine katkı sağlayan her faaliyet din eğitimi açısından önemli görülmektedir. İslam ve doğu toplumlarında uygulanan mevlid etkinliğinin bu anlamda olumlu katkıları olup olmadığını bilmek önemlidir. Bu etkinlik İslam dünyasının çoğunda birçok ortak noktayı içerdiğinden, benzer uygulamaların yapıldığı bir saha çalışması büyük ölçüde ortak bir sonuca yol açmaktadır. Van ili bölgemiz yeterli sayıda örneğe sahip olduğundan saha çalışmasına dâhil edilmiştir. Sağlıklı sonuçların alınabilmesi için Van bölgesinde görev yapan din görevlileri ve çalışmanın uygulayıcıları alan araştırması örneklemi olarak seçilmiştir. Bu çalışmada mevlid etkinliğinin din eğitiminin amacına uygun katkılarının olup olmadığı varsa hangi hususlarda olduğu ortaya konulmaktadır. Mevlid-din eğitimi ilişkisine ve Van'da uygulanan mevlid geleneğinin Van din görevlileri tarafından din eğitimi açısından değerlendirilmesine değinilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din eğitimi, eğitim, mevlid, mevlid ve din eğitimi ilişkisi.

Abstract

The main purpose of education is to reach the desired state by exhibiting positive behaviors of the individual.. The main purpose of religious education is to show positive behaviors that provide happiness in this world and in the hereafter for a religious society. Therefore, every activity that contributes to the individual's becoming the desired state of the religious society in terms of social, psychological and behavior is considered important in terms of religious education. It is important to know whether the mawlid event applied in Islamic and eastern societies has positive contributions in this sense. Since this activity includes many common points in most of the Islamic world, a field study with similar practices leads to a largely common result.. The province of Van has been included in the field study because it has a sufficient number of samples in our region. In order to obtain healthy results, religious officials working in the Van region and the practitioners of the study were selected as field research samples. In this study, it is revealed whether the mawlid event contributes to the purpose of religious education or not, and if so, in which aspects. The relationship between mawlid and religious education and the evaluation of the mawlid tradition practiced in Van by the religious officials of Van in terms of religious education are mentioned.

Keywords: Religious education, education, mawlid, relationship between mawlid and religious education.

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type:

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 24/11/2022

Kabul Tarihi / Date Accepted: 08/12/2022

Yayın Tarihi / Date Published: 31/12/2022

Atf: Dündar, M. (2022). Mevlid geleneği ve bu geleneğin Van din görevlilerince din eğitimi açısından değerlendirilmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 58, 58, 295-315

Citation: Dündar, M. (2022). Mawlid tradition and the evaluation of this tradition by Van religious officials in terms of religious education. *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, 58, 295-315

Giriş

Dindar toplumlar için din eğitiminin önemi bilinmektedir. Burada din hakkında bilgi sahibi olmakla birlikte ilgili davranışlarda bulunmak amaç edinmektedir. Toplumumuzda dini bir gelenek haline gelen mevlid etkinlikleri din eğitimi açısından olumlu bir sonuç doğurup doğurmadığını bilmek ve buna göre bu etkinliklere yaklaşım göstermek gerekmektedir. Bir çalışmanın sağlıklı sonuç vermesi sağlıklı örneklemelerin seçimiyle ve uygulama alanıyla gerçekleşebilmektedir. Dolayısıyla sahadaki etkinliğin uygulamasında bizzat kendilerine başvuru ve uygulamaya katılan din görevlilerin görüşlerine ve gözlemlerine başvurmak büyük anlam ifade etmektedir. Aynı zamanda alan olarak yaşadığımız ve bildiğimiz yer olması itibarıyla bizim için Van merkez ve bağlı ilçelerin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle Daha önceden Van merkez ve ilçelerindeki müftülöklere bağlı çalışan din görevlilerinin görüşlerine başvurmak üzere uygulanan anket sonuçlarına dayalı hazırladığımız ve yayınladığımız “Mevlid Geleneği Din Görevliler Üzerinde Bir Alan Araştırması-Van İl Örneği-“ adlı kitaptan yararlanarak mevlid etkinliğinin din eğitimi açısından değerlendirilmesi yapılmaktadır.

Başta betimsel bir sonuca götüren ve tecrübi bir yöntemi esas alan anket tekniğinin yanında tarama modelini kullanan ve yukarıda belirtilen çalışmanın verilerinden ve ilgili sonuçlarından yararlanılmaktadır. Sonrasında literatür taramasıyla edinilen bilgilerin analizi yapılmaktadır. Bu bilgilerin sentezlenmesiyle istenilen hedeflere ulaşılmaktadır. Böylece yürütülen mevlid etkinliklerinin din eğitimi açısından Van bölgesi için sağlıklı değerlendirmeleri yapılabildiği gibi benzer uygulamalara sahip bulunan diğer bölgeler için de değerlendirmeleri yapılabilmektedir.

1. Mevlid ve Din Eğitimi

Mevlid ve din eğitimi ilişkisinin doğru anlaşılabilmesi için mevlidin sözlük ve terim anlamlarını, inanç- fıkhi, kültür- tarihi, şekil- edebi yönlerini, okutmasının amaç-önemini bilmek ve mevlid etkinliklerini din eğitimi bakımından ele almak gerekir.

1.1.Mevlid

Sosyal ve dini hayatta bulunan, birtakım etkinlikleri kapsayan mevlid kelimesi sözlük bakımından Arapça olup “viladet” kökünden türetilmiş, “doğum zamanı, doğum mekânı” anlamlarına gelmektedir (İbn Manzur, ts, s. 980-981).

Terim olarak mevlid, Hz. Muhammed’in doğumu, doğum yeri ve zamanı münasebetiyle yürütülen etkinlikler, bu etkinliklerde okutulan metinler için kullanılan özel bir isimdir (Bakırcı, 2003, s. 1). Özellikle halk arasında Hz. Muhammed’in doğduğu zamanı, doğduğu mekânı ve doğumunu anlatan manzum eser anlamlarına gelmektedir (Aksoy, 2004, s. 482-484). Nitekim Süleyman Çelebi’nin yazdığı “Vesiletü’n-Necat” adlı eseri Hz. Muhammed’in doğumunu ve ilgili meziyetlerini anlattığından kendisine “mevlid” denildiği gibi aynı temalarla İbnu’l-Cezeri’nin yazdığı “Mevlidü’l-Kebir” veya “Urfu’t-ta’rif bi’l-Mevlidi’ş-Şerif” eserine vb. de “mevlid” denilmiştir (Akdağ, 2008, s. 85-88).

İbn Hacer el-Heytemi mevlidi, “Kur’an okuma, salât ve selam getirme, şiir vs. okuma, fakirlere iyilik ve yardımda bulunma” şeklinde tarif eder. Osmanlı âlimlerinden Abdurrahman b. Yakup Çelebi de “Hz. Peygamberin doğduğu ayda Müslümanların toplanıp Kur’an okuma, salât ve selam getirme, Hz. Muhammed’in üstünlüğüne dair şiir ve haberleri anlatma, iyiliklerde bulunma, sevinç gösterisinde bulunma, yemek ve tatlı yedirme vb. faaliyetleri” olarak tarif etmektedir (Çelebi, 1869, s. 18).

1.1.1.Mevlidin İnanç ve Fıkhi Yönü

Mevlid okuma ve okutma, Müslümanlar arasında bir gelenek olarak süregelmiştir. Ancak bunu “bid’at-ı hasene” olarak değerlendirip savunan birçok İslam âliminin (et-Tinbükti, 1989, s. 296-297) yanında bidatın her türünü reddedip karşı çıkanlar da bulunmaktadır (İbnü’l-Hâc, 1981, s. 2-33).

Mevlid geleneğini kabul ve meşru görenlerin dayanakları aşağıda belirtilmiştir.

1-Hz. Peygamber’i hayatında metheden, vasıflarını anlatan eserleri yazan Hasan b. Sabit (54/674), Ka’b b. Züheyr (ö.24/645) ve Abdullah b. Revâha (8/629) gibi şair sahabe bulunmaktadır. Özellikle Ka’b b. Züheyr, yazdığı kaside ile Hz. Peygamber’in takdirini kazanmakta ve ödül olarak

Hız. Peygamber'den aldığı bürde (kürke) nisbeten kasidesi, "Kaside-i Bürdiye" adını almaktadır (İbn Kuteybe, 1983, s. 91).

2-Mevlid merasimlerinin henüz Fatımi ve Eyyubiler devrindeki hususi şekillerini kazanmadan önce de Hız. Peygamber'in doğum günü olan Rebiu'l-Evvel ayının on ikinci gecesinde Müslümanların, Mekke'de Resulullah'ın doğduğu evi, Medine'de ise mübarek kabrini ziyaret ettikleri bilinmektedir. Nitekim İbn Cübeyr (614/1217) Mekke'de buna şahit olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla bunlar, Hız. Peygamber'i övgü konusu yapılan ve Hız. Peygamber'in örnekliğini anlatan mevlid törenlerinden daha doğal bir şey olmadığını belirtmektedirler (İbn Cübeyr, 1384, s. 113-114).

3-Hız. Peygamber; "Pazartesi günü orucu için ne düşünüyorsunuz?" sorusuna karşılık "Pazartesi hem doğum günüdür hem de üzerime nübüvvetin indirildiği gündür." cevabını vermektedir. Kendi doğum günü olan pazartesileri oruç tutmaktadır (Müslim, 1991, s. 97).

1.1.2. Kültür ve Tarih Yönü

Her geleneğin geçmişe dair bir altyapısı bulunmaktadır. Dini bir gelenekten gelen mevlid geleneğinin de tarihsel ve kültürel bir altyapısı bulunduğundan aşağıda söz konusu geleneğin bu anlamdaki altyapısına değinilmektedir.

1.1.2.1. Mevlid ve Tarihçesi

Tarihte birçok farklı din mensupları, din kurucuları ve büyükleri için çeşitli merasimlerle değişik kutlamalar gerçekleştirmiş, ilahiler söylemişlerdir ve kurbanlar adanmışlardır. Nitekim Hıristiyanlar, dinlerini tebliğ ile görevlendirilen Hız. İsa'nın doğum gününe "milat" adını vererek, bugünü çeşitli törenlerle coşkuyla kutlamaktadırlar. Aynı şekilde Hız. Muhammed'e duydukları sevgi ve bağlılığa dayalı doğum gününü büyük bir sevinç ve coşkuyla kutlayan Müslümanlar, günümüzde camilerde, evlerinde çeşitli törenler düzenleyerek Hız. Peygamberin ruhunu şâd etme, onu hayırla yâd etme amacıyla Kur'ân-ı Kerim'i ve mevlidi okumaktadırlar. (Akdağ, 2008, s. 89).

Hız. Peygamber'in yaşamında doğum yıl dönümü kutlanmadığı gibi Hulefâ-yi Râşidîn dönemiyle Emevî ve Abbâsî dönemlerinde de mevlid etkinlikleriyle ilgili herhangi bir uygulama bulunmamaktadır. Esasen ilk iki halife zamanında fetih hareketleriyle uğraşılması, son iki halife döneminde iç karışıklıkların hüküm sürmesi, Emevî ve Abbâsî yönetimlerinde de Resûlullah soyuna destek anlamına gelmesi nedeniyle şartlar kutlamaya uygun olmamıştır. Mısır'da Şî Fâtımî Devleti kurulunca, Hız. Peygamber'in doğum yıl dönümü Muiz-Lidînilâh döneminden (972-975) itibaren resmen kutlanmaya başlanmıştır. Bunun yanında Hız. Ali, Fâtıma, Hasan, Hüseyin ve o günkü halifenin mevlidleriyle (mevâlid-i sitte) Receb, Şâban ve Ramazan aylarındaki kandiller, Ramazan ve Kurban bayramlarıyla diğer bazı kutlamalar bu dönemde zengin bir şölen geleneğini oluşturmuştur (İbn Tüveyr, 1992, s. 211-223).

Eyyübiler döneminde birçok bayram ve tören kaldırıldığından halk mevlidi evlerinde kutlamaktadır. Ancak Selâhaddîn-i Eyyübî'nin kayınbiraderi Muzafferüddin Gökbörü (1190-1233) büyük törenlerle mevlidi yeniden kutlamaya başlamıştır. Bu sırada ulemâ ve tasavvuf ehlinin ileri gelenleri dâhil olmak üzere birçok kimsenin katıldığı törenlere büyük harcamalar yapılarak ikramlarda ve hediyelerde bulunulmuştur. Sufilerin zikir ve semâ meclisleri dâhil olmak üzere birçok etkinlikler yapılmıştır (Suyuti, 1985, s. 43-44). Özellikle Gökbörü döneminden itibaren saray çevresi dışında da halkın merasimlere katılımı gerçekleşmiştir. Böylece halkın katılımıyla genişleyen mevlid merasimleri, daha sonra İslam dünyasında gerek Hız. Peygamber'in doğum yıl dönümünde ve gerekse önemli gün ve gecelerde bir bayram havasında kutlanmaya başlanmıştır (Aymutlu, 1995, s. 51).

Memlükler döneminde ise, Mısır'da mevlid kutlamaları bütün ihtişamıyla devam etmiştir. Rebiülevvel ayının başından itibaren başlayan hazırlıklar neticesinde mevlid günü yapılacak törene katılmak üzere halife, dört mezhebin baş kadıları, ilim ve tasavvuf ehli, emirler ve komutanlar, devlet adamları, halkın ileri gelenleri, komşu ülkelerden gelen temsilciler Mısır kalesinde hazırlanan kutlama çadırında hazır bulunurlardı. Kur'ân tilaveti ile başlayan törene, verilen vaazlar ile tarikat mensuplarının getirdikleri zikir ve evrâdlarla devam edilirdi. Buna müteakip yenilen yemeklerin ardından sultana tebrikler sunulurken sultan tarafından devlet adamlarına, ulema ve tasavvuf ehline elbise ve hediyeler verilirdi, muhtaçlara da sadakalar dağıtılırdı (Özel, 2004, s. 476).

Memlûklerden itibaren Ahmed el-Bedevî ve İbrahim ed-Desûkî gibi tanınmış veliler başta olmak üzere diğer önde gelen şahsiyetlerin doğum yıl dönümleri için de “mevlid” tabiri kullanılmaya başlanmıştır (Groffroy, 1995: 106). Nitekim Evliya Çelebi, Ahmed el-Bedevî, İbrahim ed-Desûkî ve İmamı Şafîi mevlidleri gibi birçok mevlidden söz etmektedir (Çelebi, 1938, s. 463-476).

Osmanlı döneminde ise, “Mevlid Alayı” adıyla (Sertoğlu, 1976, s. 45-49) anılan mevlid törenleri Kanuni Sultan Süleyman döneminden itibaren protokolde yer almaya başlamış ve III. Murad zamanında 1588’de tamamen resmileşmiştir (Pekolcay, 1993, s. 3). Bu adla anılan törenler devletin uygun gördüğü kurula göre yürütülen karşılama törenleridir. Böylece Sultan Ahmet Camii’nde yürütülen bu kutlamalarda padişah, sadrazam, şeyhülislam, vezirler, Anadolu ve Rumeli kazaskerleri, diğer mülki ve askeri erkân ile ulema resmi kıyafetleriyle hazır bulunurdu (Okıç, 1975, s. 23-37).

Mevlid kutlaması, Osmanlı Devleti’nde 1910 yılından itibaren resmi bayramlara dâhil edildiyse de 1923’te Cumhuriyet’in ilanından sonra yürürlükten kaldırılmıştır (Pekolcay, 1993, s. 15). Daha sonraki yıllarda halk arasında yaygın bir şekilde uygulanan kutlama faaliyetleri, sonraki süreçlerde özel ve devlet televizyonları ile radyo kanallarında başta mevlid kandili olmak üzere kutsal kabul edilen diğer zamanlarda gelenek haline gelmiş ve hep devam etmiştir (Efe, 2009, s. 13).

Günümüzde mevlid geleneği, Suudi Arabistan hariç Kuzey Afrika’dan Endonezya’ya uzanan İslam ülkelerinin bazılarında resmi ve bazılarında da gayri resmi olarak devam etmektedir. Türkiye’de ise gerek mevlid gecesinde gerekse diğer mübarek gün ve gecelerde camilerde, evlerde ve diğer hayır kurumlarında ibadet âdâbı içerisinde Kur’ân-ı Karim, Süleyman Çelebi’nin mevlidi, kaside, ilahiler okunmakta ve dualar edilmektedir. Özellikle 1989’dan 2017 yılına kadar DİB ve TDV işbirliğiyle Hz. Peygamber’in mevlidi Türkiye’de, Türk dünyasında ve Balkanlarda “Kutlu Doğum Haftası” adıyla kutlanırken (Özel, 2004, s. 477) 2018’den itibaren DİB’in 29.11.2017 tarih ve 30255 sayılı yönetmeliği gereği “Mevlid-i Nebi Haftası” adıyla kutlanmaya başlanmaktadır. Aynı Yönetmeliğin beşinci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “14-20 Nisan Kutlu Doğum Haftası” ibaresi; Rebû’l-Evvel ayının on ikinci günü başlangıç kabul edilerek “01-07 Ekim Mevlid-i Nebi Haftası” olarak değiştirilmiştir. Komisyon kararı doğrultusunda bu hafta münasebetiyle;

(1)merkez teşkilatı tarafından gerçekleştirilebilecek faaliyetler şunlardır:

- a) İslam’ın itikat, ibadet ve ahlak konularında toplumun tüm kesimlerini aydınlatıcı faaliyetler gerçekleştirmek,
- b) Haftaya ilişkin sosyal ve kültürel faaliyetlerde bulunmak, sempozyum, konferans panel ve vb. etkinlikler düzenlemek,
- c) Kur’ân Kurs öğrencileri ve din görevlileri arasında mesleki ve kültürel alanda düzenlenecek yarışmalarla ilgili usul ve esasları belirlemek.

(2) Merkez, taşra ve yurt dışında düzenlenen konferans, panel, sempozyum, forum ve diğer etkinliklerle ilgili başkanlığın internet sitesinde duyurular yapmak (DİB, 29.11.2017 Tarih ve 30255 Sayılı Resmi Gazete, 1.3.6. Maddeler).

Buna göre mevlid geleneğinden etkilenen hafta kutlama etkinlikleri dini, ilmi ve kültürel etkinliklerle zenginleşirken mevlid geleneğinin kendisi de bu hafta etkinliklerinden etkilenerek bir takım dini ve kültürel etkinliklerini kapsadığını uyguladığımız anket sonuçlarının değerlendirilmesinden anlaşılmaktadır.

Mevlid törenlerinde okunmak üzere yapılan ilk çalışma, Endülüs’ün en meşhur hadis âlimlerinden İbn Dihye’nin yazıp Atabeg Gökbörü’ye takdim ettiği “Kitabü’t-Tenvir fi Mevlidi’l-Beşîri’n-Nezîr” adlı eseridir. Bu esere müteakip “mevlid” kelimesi, Hz. Muhammed’in doğum menkıbesi anlamında kullanılmaya başlanılmıştır (Pekolcay, 1993, s. 3). Sonraki süreçlerde mevlid merasimlerinin önem kazanmasıyla çeşitli dillerle birçok mevlid kitabı yazılmıştır (Okıç, 1975, s. 25, 27).

Hız. Peygamber’in doğum günü kutlamaları çerçevesinde yürütülen etkinlikler asırlar boyu devam ederken zaman ve mekân farklılığından doğan uygulamadan ve içerikten kaynaklı bazı değişikliklere uğrayabilmiştir. Ancak bu değişiklikler ortak amaçlar çerçevesinde geliştiğinden

etkinliklerin “Leyletü'l-Mevlid” veya “Mevlidü'n -Nebi” gibi ortak adlarla anılmasına engel olamamıştır (Çetin, 1987, s. 74).

1.1.2.2. Farklı Dillerde Mevlid

Hız. Peygamber'in doğum gününü mevlid töreni şeklinde kutlamak, Hız. Peygamber'in vefatından sonra ortaya çıkmış, halkın dindarlığını önemli ölçüde etkilemiş, birçok farklı dillerde ve yerlerde günümüze kadar devam etmiştir. Ayrıca bu törenlerde okunmak üzere hazırlanan ve “mevlid” diye nitelendirilen metinler de törenler gibi yaygınlaşmıştır (Aymutlu, 1995, s. 51-59). Bu metinlerin en önemli ortak özelliği ise; farklı dillerde olmalarına rağmen “Hız. Peygamber'in hayatını manzum bir şekilde anlatmaları”dır. Söz konusu mevlid metinleri ülkemizde daha çok Türkçe, Arapça, Kürtçe ve Zazaca okunmaktadır (Kızıl, 2012, s. 116-117). Ancak yaygın olarak Türkiye'de okunan mevlidler, Özellikle Osmanlı'nın egemen olduğu bütün coğrafyada Kur'an'dan sonra en çok okunan eserlerin başında gelen Süleyman Çelebi'nin yazdığı “Vesiletü'n-Necat” adlı Türkçe mevlidi (Özkat, 2014, s. 136) ile Hasan Ertoşî'nin (ö.1491) yazdığı Kürtçe mevlididir. Türkçe yazılan mevlid sayısı 200 civarında iken bunlardan bazılarının Süleyman Çelebi'nin yazdığına tam benzerken bazıları da kısmen ve diğerleri ise tamamen farklılık göstermektedir (Çelebi, 1993, s. 38). Kürtçe yazılan birçok mevlid ise, “Melayı Batei” diye bilinen Hasan Ertoşî'nin yazdığı ilk Kürtçe Mevlid'i örnek almış, bazıları da ondan bağımsız yazılmıştır (Kızıl, 2012, s. 119-120).

1.1.3. Mevlidin Şekil ve Edebi Yönü

İslam'la birlikte Müslüman toplumlarda ortaya çıkan edebi türlerden biri olan mevlidin ilk örnekleri Arap edebiyatında görülmektedir (Eroğlu, 2010, s. 125-126). Daha sonra İslam coğrafyasında birçok dilin edebiyatında görülen mevlid türü Türk edebiyatında önemli bir yere ulaşmaktadır. Nitekim miladi onuncu yüzyıldan itibaren Arap edebiyatında görülen ilk mevlid türü örnekleri; Ebu'l-Ferec el-Cevzi'nin (ö.597/1201) “Mevlidü'n-Nebi” adlı eseri ile Ebu'l-Kasım es-Sebti'nin (ö.600/1203), İbn Dihye'nin (633/1235) ve Zemlakâni'nin (728/1327) mevlitleridir (Durmuş, 2004, s. 480-482). Özellikle Süleyman Çelebi'nin (825/1422) mevlidiyle on beşinci yüzyıldan itibaren Türk edebiyatında mevlid türünde çığır açılmıştır. Dolayısıyla bu yüzyılda Ahmed, Keremi, Hocoğlu, Halil vb. ; On altıncı yüzyılda ise; Zafî, Şemsî, Abdî, Behiştî vb.; On yedinci yüzyılda ise; Mürâdî, Abdurrahman Ankravî, Aklî, Cismî vb.; On sekizinci yüzyılda Nahifî, Salihî, Bekaî, Ahmed Mürşidî vb.; On dokuzuncu yüzyılda Hasan İlmî, Kâmî, Keşfi, Nihânî vb. mevlid yazan birçok şair olmuştur (Mazıoğlu, 1974, s. 31-62).

Mevlidlerde hâkim olan nazım şekli, Mesnevi'dir (Pekolcay, 1993, s. 48). Bazen, özellikle mevlidin naat kısmında, kaside, gazel, murabba ve koşma gibi nazım şekilleri de görülebilmektedir (Nadi, 1950, s. 17). Burada hâkim olan vezin kalıbı ise, “fâilâtün fâilâtün fâilün” dür (Banarlı, 1987, s. 163). Ancak az olsa da farklı vezinlerle yazılan mevlidler bulunmaktadır. Nitekim Nahifî, mevlidinde “mefâilün mefâilün feülün” kalıbı kullanmaktadır (Karaca, 1997, s. 223). Kafiye ve redif olarak burada en çok tam ve zengin kafiye bulunmakta iken bazen yarım kafiye de kullanılabilir (Pekolcay, 1993, s. 84). Ayrıca diğer ahenk unsurlarından olan ve ünsüzlerin tekrarlanması anlamına gelen aliterasyon (Bay, 2003, s. 140) ile ünlülerin tekrarlanması anlamına gelen asonans da kullanılmaktadır (Doğan, 2007, s. 83). Bu da mevlidin şekil ve edebi bakımından heyecan verici, merak uyandırıcı olmasını ve anlatılanların kalıcılığını sağlayabilmektedir.

İslam edebiyatı ve sanatında da Hız. Peygamber'in doğum yıl dönümü törenleri için uygulanan “mevlid” daha sonra, başta Ehl-i Beyt'e mensup olanlar olmak üzere, Hız. Muhammed'den başka kişiler için de düzenlenmeye başlanmıştır. “Mevlid-i Ali, Mevlid-i Fatıma, Mevlid-i Hasan, Mevlid-i Hüseyin ve Mevlid-i Ehl-i Beyt” gibi (Efe, 2009, s. 10). Zamanla tasavvuf çevrelerinde Mısır başta olmak üzere Arap dünyasında velilerin doğum yıl dönümlerini kapsayacak şekilde geniş bir anlama da gelebilmiştir (Özel, 2004, s. 479). Dolayısıyla edebi bir üslupla yazılan mevlidler; özellikle Hız. Peygamberin doğumunu, risaletini, mucizelerini, miraç ve vefatını içermektedir (Kütük, 2016, s. 28).

1.1.4. Mevlid Okutmanın Amacı ve Önemi

Daha önceden belirtildiği üzere Hız. Peygamber'in doğumu münasebetiyle duyulan sevinci ortaya koymak, ismini anmak ve yaşatmak, O'na dua etmek, O'nun şefaatine nail olmak, üstün ahlakını ve yaşayışını model almak mevlid etkinlikleri için temel amaç olarak bilinmektedir. Bundan

etkilenen Müslümanlar aynı şekilde nikâh, nişan, sünnet düğünü, asker uğurlama, ölüm ve kandil kutlamaları gibi nedenlerle de günümüzde camilerde ve evlerinde çeşitli törenler düzenleyerek Peygamberlerini hayırla yâd etmektedirler, Allah'a şükretme amacıyla Kur'ân-ı Kerim'i ve mevlidi okumaktadırlar. Bu çerçevede mevlidin muhtevası kısaca şöyle değerlendirilebilir:

1-Tasavvuf literatüründe hadis-i kutsi olarak kabul edilen “Ey Resulüm, sen olmasaydın kâinatı yaratmazdım.” ifadesinin gereği Hz. Muhammed'in doğumunun önemine vurgu yapılmaktadır. Bu ifadenin hadis-i kutsi olduğunu Ahmed-i Cezerî (ö.1479),Mevlana Camî (ö.1492), İmamı Rabbani (ö.1624)ve Mevlana Halid (ö.1827) gibi mutasavvıf âlimler dile getirmişlerdir. Bu ifadenin Kütüb-ı Sitte'de yer almadığını ve dolayısıyla hadis olmadığını iddia edenler olsa da; Ali el-Karî' (ö.1014),*el-Esraru'l-Merfua* ile *Şerhu's-Şifa* adlı kitaplarında; İmam-ı Nevevî (ö.1277), *el-Ezkar* adlı eserinde; Suyuti(ö.1505), *el-Leali'l-Mesnua* adlı eserinde; Aclunî (ö.1749), *Keşfu'l-Hafa'* adlı eserinde; Şevkanî (ö.1834), *el-Fevaidu'l-Mecmua* adlı eserinde hadisi kutsi olduğunu belirtmektedirler (Aclûni, 2001, s. 148).

2-Hz. Peygamber'in veda haccında “size öyle iki emanet bırakıyorum ki, onlara sıkı sıkıya sarıldıkça asla şaşmazsınız” (Müslim, 1991, s. 886) söylediklerine istinaden Hz. Peygamber'in sünnetine sıkı sıkıya bağlanmanın gerekliliğine vurgu yapılmaktadır.

3-Yüce Allah'ın Hz. Peygamber için; “Şüphesiz sen büyük ahlak sahibisin” (Kalem,68/4) demelerine ve Hz. Peygamber'in ahlakı ile ilgili sorulan sorunun cevabında Hz. Ayşe'nin “O'nun ahlakı Kur'andı.” (Müslim, 1991, s. 512) sözlerine istinaden Hz. Peygamber'in ahlakı ve güzel vasıfları dile getirilmektedir.

4- Yüce Allah'ın “Sizler için Hz. Peygamber'de güzel örnek vardır.” (Ahzâb, 33/21) ayetine istinaden Hz. Peygamber'in güzel yaşamı ve güzel öğütleri zikredilmektedir.

Mevlid törenlerinde, genellikle **tevhit**, **münâcât** ve **na't** ile başlangıç yapılmaktadır. Daha sonra Hz. Peygamber'in doğumu, miraç hadisesi, çeşitli mucizeleri ve vefatı üzerinde durulmaktadır. Müteakiben okuyan ve dinleyenler için dua edilmektedir (Aksoy, 2004, s. 324-325).

1.2. Mevlid ve Din Eğitimi İlişkisi

Mevlidin mahiyetine, ele alınan konulara ve yürütülen faaliyetlere bakıldığında mevlidin din eğitimi ile ilgili birçok sonuçları ortaya çıkmaktadır. Bu sonuçlar, mevlidin din eğitimi ile ilişkisinin ele alınmasını önemli kılmaktadır.

Mevlid ve din eğitimi ilişkisini anlayabilmek için mevlidin mahiyetine ve önemine yukarıda değinildiği gibi din ve din eğitiminin mahiyet ve önemine de kısaca değinmek gerekmektedir.

Din: Sözlük olarak “tâat, ibadet, takva”vb. anlamlara gelirken (el-Cürcani, 1300, s. 72), terim olarak birçok tanımı yapılmıştır. Bu tanımlarından bazıları şöyledir:

“İnsanın kayıtsız şartsız var olan mutlak varlığa yönelişi ve O'nun tarafından kuşatılışıdır.” (Bilgin, 1998, s. 4).

“Bilinç sahibi insanları kendi arzu ve istekleriyle hayırlı yollara götüren İlahi bir kanundur” (Elmalılı, 1992, s. 92).

“İnsanları maddi ve manevi hayra götüren İlahi bir kanundur” (Akseki, 1957, s. 5).

“Birtakım şeyleri duyma, onlara inanma ve onlara göre iradi faaliyetlerde bulunma meselesidir” (İmamoğlu-Başçı, 2016, s. 14).

Yukarıda sıralanan terim anlamlarında görüldüğü gibi din, insanın birtakım zihniyet, tutum ve davranış şekillerini ortaya çıkararak inanan kişi için bir hayat düzenini ortaya çıkarmaktadır. Böylece din, düşünme ve muhakeme edebilme özelliğine dayalı akıl sahipleri olan insanların, birbirleriyle ve diğer varlıklarla olan ilişkilerinde bazı temel ilkeleri esas almalarını sağlamaktadır.

Eğitim: Kendi yaşantısı yoluyla, bireyde kasıtlı olarak davranış değişikliğini meydana getirme sürecidir (Ertürk, 2016, s. 2-4). Kişileri belli amaçlara göre yönlendirme ve davranışlarında belli gelişmeler sağlamasına yardımcı değildir. Böylece kazanılmış alışkanlıklarla faaliyete yönelişlerinin

düzenlenmesidir (Savard, 1976, s. 4), düşünce ve hayatın doğru yolunun öğretilmesidir (Bayraklı, 2015, s. 106).

Eğitim, oluştuğu alan itibarıyla formal ve informal eğitim olarak ikiye ayrılmaktadır. İnformal eğitim, belli bir plan ve programa tabi olmayan sistemsiz ve denetimsiz olarak rastgele ve kendiliğinden oluşan bir eğitimidir. Bu da yaşadığı ortamın kültürüne bağlı olumlu veya olumsuz olabilmektedir (Erden-Fidan, 1998, s. 12-13). Formal eğitim ise, amaçlı, daha önceden hazırlanmış bir plan ve programa dayalı ve eğitimci tarafından yürütülen bir eğitimidir. Bu da örgün ve yaygın olarak ikiye ayrılmaktadır. Örgün eğitim, okul veya okul niteliğini taşıyan kurumlarda belli bir yaş grubuna, eğitim programına bağlılık gibi yasalarla belirlenen düzenlemelerle yürütülen eğitimidir. Buradan asıl amaç, bireyi özel ve genel bilgilerle donatmak ve hayata hazırlamaktır. Yaygın eğitim ise, ya hiç örgün eğitim sistemine girmemiş ya da girip de ayrılmış kimselere ilgi ve gereksinimlerine göre verilen eğitimidir (Erden-Fidan, 1998, s. 12-13). Bu da hizmet içi eğitim şeklinde olabildiği gibi, halk eğitimi şeklinde de olabilmektedir (Demirel-Kaya, 2007, s. 11-12).

Öğrenme: Bireyler çevre ile olan iletişimleri ve etkileşimleri sonucu sürekli yeni bilgi ve becerileri edinmektedirler ve buna göre davranış göstermektedirler (Yelken vd., 2016, s. 6-7). Dolayısıyla öğrenme, “Kişinin çevresiyle etkileşimi sonucu oluşan iyi veya kötü nitelikte olabilen kalıcı bir davranış değişikliği sürecidir (Aydın, 2014, s. 8)”.

Din Eğitimi: Bireyin dini davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme denemeleri sürecidir (Tosun, 2012, s. 23). Bireyin fitratında bulunan inanma duygu ve ihtiyacı çerçevesinde din olgusunu kavramasına rehberlik etme ve kabul ettiği dinin önerdiği yaşam biçimini öğrenmesine yardımcı olma sürecidir (Okumuşlar, 2013, s. 61). Din ve eğitimden müteşekkil olan din eğitimi, dini mahiyetine uygun olarak, insan varlığının bütünü ile ilgilenir. Genel anlamda din eğitimi insanın hayatını, hayatın bütünlüğü içindeki yerini ele alır. Mevcut bilimlerin sosyal hayattaki uygulamalarını iman ile ilişkili hale getirir (Aktaş, 2014, s. 34).

İslam açısından din eğitimi ise, Müslüman’ı dini ve dünyevi vazifelerini hakkıyla yerine getirebilecek hale getirmektir. Dolayısıyla insanı dünya ve ahiret saadetine ve huzuruna ulaştırmayı sağlamaktır (Dünder, 2011, s. 25-26).

Genel eğitim gibi din eğitimi de örgün ve yaygın din eğitimi olarak gerçekleşmektedir. Araştırmamız ise, yaygın din eğitimi kapsamında gerçekleştiğinden burada yaygın din eğitimine değindikten sonra mevlid etkinliklerini değerlendirmekte fayda vardır.

Yaygın Din Eğitimi: Yaygın din eğitimi ilk insan ve Peygamber olan Hz. Âdem ile başlamaktadır. Hz. Muhammed de aldığı vahyin mesajlarını yaygın din eğitimi yoluyla insanlara aktarmış ve öğretmiştir. Bu dönemde söz konusu eğitim, Hz. Peygamber ve sahabe tarafından sohbetlerle evlerde, hutbe ve vaazlarla Suffada ve mescitte, mektuplar veya öğretici kişiler gönderilerek uzak toplumlarda vb. durumlarda gerçekleştirilmiştir. Hz. Peygamber döneminde gerçekleşen eğitim, dört halife ve sonraki dönemlerde de kapsamı genişletilerek devam etmiştir. Bu dönemlerde cami ve mescitlerin yanında, saraylarda, kitapçı dükkânlarında, bilginlerin evlerinde, ilim ve edep meclislerinde eğitim faaliyetleri yürütülmüştür (Doğan, 2013, s. 287). Böylece yaygın din eğitimiyle halka dini bilgiler verilir, dini hayatı yorumlama becerisi kazandırılır, dini ve milli değerler ile kardeşlik, ferahlık ve hoşgörü gibi anlayışlar aşılanır, usulüne uygun ibadetler yapılmasına yardım edilir (Keyifli, 2017, s. 27).

İşte örgün ve yaygın din eğitiminde hedeflenmekte olan bireyin davranışlarını çeşitli eğitim ilkeleri ile temellendirerek dünya ve ahiret saadetine temin etmek aynı zamanda yapılan mevlid faaliyetleri ile de kast edildiğinden mevlid faaliyet kutlamaları da din eğitimi özelliğini taşımaktadır. Özellikle İslami din eğitimi bağlamında her şeyi yaratanın Yüce Allah olması, ölümden sonra hayatın devam etmesi ve bu hayat değerlendirmesinin dünyadaki amellere bağlı olması insanlar arasında birlik-beraberlik ve kardeşlik gibi ilkelerin temelini oluşturmaktadır (Altaş-Arıca, 2014, s. 66-67). Aynı şekilde okutulan mevlidler ve yapılan ilgili faaliyetler halkın dine bakış açısını, dinin emir ve yasaklarına uymayı ve dolayısıyla halkın dindarlığını önemli ölçüde etkilemektedir ki bu da birebir din eğitiminin hedefleriyle örtüşmektedir (Kızıl, 2012, s. 116). Dini inanç ve dindarlığa dayalı Hz. Peygamber’e olan sevginin, kendisine ve getirdiklerine olan bağlılığın ifadesi olarak ilk kez Hz. Peygamber’in doğum günü ve bu münasebetle yapılan kutlamalar mevlid olarak yürütülmüştür. Daha

sonraları Hz. Peygamber'in şahsında onun Ehl-i Beyti, sahabenin ileri gelenleri, ümmetinin âlimleri gibi dini anlamda kayda değer kişilerin doğum günleri faaliyetleri de mevlid olarak yürütülmüştür (Efe, 2009, s. 10). Bu bağlamda din ve dindarlığa bağlılık noktasında yapılan mevlid faaliyetlerinden hareketle mevlid için şunlar söylenebilir:

“Mevlid, Müslümanların dünyevi ve uhrevi iyilikler elde etmek maksadıyla yapılan faaliyetlerdir.” (Çelebi, 1869, s. 18).

“Mevlid, Kur'an okuma, salât ve selam getirme, şiir vs. okuma, fakirlere iyilik ve ihsanda bulunma faaliyetidir” (İbn Hacer, ts., Süleymaniye Kütüphane No: 3680, s. 2). Bu iki ifadeden de anlaşılacağı üzere mevlid ve din eğitimi arasında sıkı bir ilişki bulunmaktan öte “mevlid bir din eğitimi faaliyetidir” denilebilmektedir.

Mevlidin uygulamalarından anlaşılacağı üzere mevlid faaliyetleri kapsamında bir araya gelen insanlar, dinde hedeflenenler arasında da yer alan amaçlar için uygun görülen herhangi bir yerde bir araya gelirler. Bu birliktelik din görevlileri başta olmak üzere dini bilgisi olan birilerinin (mevlidhan) rehberliğinde mevlid etkinliği gerçekleşir. Burada rehber dini otorite tarafından mevlid okunduğu gibi, dua, dini sohbetler vb. uygulamalar yapılır. Bu etkinliğe sebep olanlar tarafından maddi ve manevi paylaşımlar gerçekleşir. Mevlid törenlerinin resmi bir mahiyet kazandığı devir olan Fatimiler döneminde Mısır'da bu törenlere devletin ileri gelenleri ile ulemâ davet edilirdi. Halifenin bulunduğu saray balkonlarından birinde oturan üç hatip birbiri ardından vaazlar verirdi. Ayrıca sadakalar verilerek para, elbise ve mücevherattan hediyeler dağıtılırdı (el- Makrizi, 1988, s. 433). Dolayısıyla burada yapılan mevlid merasimlerinde halifenin ve ilim ehli insanların bulunması, bu törenlere ilmi bir nitelik kazandırmakta, verilen sadaka ile hediyeler de dinin ve din eğitiminin istediği yardımlaşma ve dayanışma duygusunu kazandırmaktadır. Günümüzde yapılan mevlid etkinlikleri uygulamaları da benzer ya da farklı uygulamalarla yaygın din eğitiminin amaç ve uygulamalarına örtüşmektedir.

2.Mevlid Geleneğinin Van Din Görevlilerince Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi

“Mevlid Geleneği Din Görevliler Üzerinde Bir Alan Araştırması-Van İl Örneği-“ adlı yayınladığımız kitaptan yararlanarak mevlid etkinliğinin din eğitiminin amacına uygun katkılarının olup olmadığı ortaya konulmaktadır.

Tablo 1

Van Merkez ve İlçe Müftülüklerine Bağlı Çalışan Personel Dağılımı

Van Merkez Ve 13 İlçe Müftü Ve Müftü Yrd., Müdürleri, Vaizleri, Şefleri, İmam-Hatipleri, Kur'an Kursu Öğreticileri, Geçici Görevlileri, Fahrileri Ve Diğer Hizmetlileri.										
16.02.2018 Tarihinde Van İl Merkez Ve İlçe Müftülüklerinden Alınan Verilere Göre										
	Müftü Ve Müftü Yrd.	Müdür	Vaiz-Uzmn	Şef	İmam Hatip	Müezzin Kayyım	Kur'an Öğrt.	Söz. Ve Fahri İmam, Kuran K.Ö. Ve Müez.	Hizmt.	Toplam
Bahçeşaray	1	0	1	0	42	0	1	11	2	58
Başkale	1	0	0	1	37	1	1	48	4	93
Çaldıran	1	0	1	0	25	1	1	22	0	51
Çatak	1	0	1	0	23	1	2	20	3	51
Edremit	1	0	4	1	97	14	38	147	4	306
Erciş	1	0	4	1	157	7	0	247	6	423
Gevaş	1	0	2	0	55	5	2	46	4	115

Gürpınar	1	0	2	0	59	4	2	12	3	83									
İpekyolu	1	1	1	1	200	50	62	294	4	614									
Muradiye	1	0	2	0	47	6	0	78	3	137									
Özalp	1	0	2	0	36	2	2	33	3	79									
Saray	1	0	2	0	15	2	0	4	1	25									
Tuşba	1	1	0	1	138	14	25	13	8	201									
Van Merkez	1+1=2	1	6	4	-	-	-	-	49	62									
TOPLAM	15	+	3	+	28	+	9	+	931	+	107	+	136	+	975	+	94	=	2298

(Dünder, 2018, s. 25).

Tabloya baktığımızda özellikle din hizmeti sınıfında bulunan, mevlid etkinlikleriyle direk muhatap olan Van il ve ilçe müftülüklerine bağlı kadrolu personellerin sayısının 1217 olduğu ve sözleşmeli personellerin sayısının ise 975 olduğu görülebilmektedir. Ancak bu çalışmamada sadece 1200 kişiye ulaşılmış ve ilgili anketler bu kişilere uygulanmıştır. Lakin örneklemelerin sağlıklı değerlendirmeye alınabilmesi, bu örneklemelerin sayı ve nitelik itibarıyla yeterli temsil yeteneğinin olmasına bağlıdır. Böylece bu örneklemelerden ancak 846 tanesini geçerli sayılabılırken 354 tanesi de geçersiz sayılmaktadır. Ancak evreni temsil etme noktasında örneklemeler, yeterli olmaktadır. Bu durum hem ilgili görevlilerin sayısı ve hem de evrenin özellikleri ve çeşitliliği dikkate alındığında görülebilmektedir (Günay, 1998, s. 64-65). Belirtilen çalışmamızda hazırlanan 28 anket sorularından 25'i ölçeklendirilmiş ve 3 soru ise devre dışı kaldığından değerlendirmeye alınmamıştır.

Madde Faktör Yükleri ve Madde Analizlerine Göre Genel Dağılım Tablosu

	Madde faktör yükleri	Madde faktör yükleri
İbadet esaslarıyla ilgili bilgilerin anlatılmasıyla ibadet ve kulluk bilinçleri gelişmektedir. (19)	,968	
Dine olan ilgilerinin artmasına bağlı dünya ve ahiret saadetine olan umutları artmaktadır. (24)	,952	
Ahlak kurallarıyla ilgili bilgiler dile getirilerek ahlak dünyalarının canlılığı sağlanmaktadır. (22)	,941	
Birbirlerini davet ve ziyaret etmeyle dini duyguları güçlendiği gibi aralarında dostluk ve birliktelik ruhu da gelişmektedir. (17)	,924	
Yüce Allah'ın emir ve yasaklarına uymanın gereği zihinlerinde canlılık bulmaktadır. (18)	,920	
Müslümanların tebliğ vazifelerinin olduğu bilgisi sağlanmaktadır. (25)	,909	
Zulme karşı çıkmayla merhamet ve şefkat gibi duyguların gerektirdiği sorumluluk bilinçleri oluşturulmaktadır. (16)	,901	

Hz. Peygamber'in ibadet uygulamaları anlatılarak yapılan ibadetlere dair ilgi ve heyecanları artmaktadır. (20)	,883	
Güvenilir olma, anne ve babaya itaat etme, büyüklere saygı ve küçüklere sevgi gösterme, hak ve hukuku bilme gibi dinin gereğini yaşama duyguları güçlenmektedir. (23)	,878	
Yapılan etkinliklerle sevinçlerini ve üzüntülerini dini duygularla paylaşarak olumlu bir birliktelik ruhuyla psikolojik yapıya kavuşmaları sağlanmaktadır. (11)	,813	
Hz. Peygamberin tesis ettiği kardeşlik ve güzel ahlak ruhuyla olumlu sosyal bir yapıya kavuşmaları sağlanmaktadır. (14)	,780	
Herhangi bir nimete kavuşmanın veya herhangi bir musibetten kurtulmanın şükrünü ifa edilmesinin gereği anlaşılmaktadır. (26)	,770	
Sınıf, renk ve ırk ayrımı gözetmeden verilen ikramlarla yardımlaşma, paylaşma ve infak duyguları geliştirilmektedir. (15)	,758	
Sünnet, düğün veya bir kurumun açılışına yönelik etkinliklerde bunların hayırla sonuçlanmalarını Allah'tan isteme anlayışı sağlanmaktadır. (27)	,684	
Olumlu bir birliktelik ruhuyla sosyal bir ortam edinmeleri sağlanmaktadır. (13)	,682	
Her şeyin Allah'ın iradesiyle gerçekleşeceğinden O'na duayla istekte bulunması gerektiğiyle ilgili anlayışları gelişmektedir. (21)	,659	
Hz. Peygamber'in şahsında Müslümanların edindikleri kazanımların fark edilmesi sağlanmaktadır. (6)	,651	
Okunan ilahi, kaside ve ezgiler başta olmak üzere yapılan etkinliklerle edindikleri manevi huzur sayesinde birçok sıkıntıları azalmaktadır. (10)	,620	
Hz. Peygamber ile âl-u ahabına olan sevgileri artmaktadır. (7)		,913
Ölüler için yapılan etkinliklerde ise, sevabın ölümlere gitmesinin Yüce Allah'tan dilemeleri sağlanmaktadır. (28)		,896
Hz. Peygamber'in âlemlere rahmet olarak gönderildiğine dair duyguları güçlenmektedir. (5)		,882

Hiz. Peygamber'in el-emin (güvenilir) vasfına sahip olduğuna dair anlayışları pekişmektedir. (4)		,865
Hiz. Peygamber'in ümmeti olarak en hayırlı ümmet olduklarına dair bilinçleri gelişmektedir. (3)		,859
Hiz. Muhammed'in son Peygamber olduğuna dair inançları güçlenmektedir. (2)		,654
Allah'ın varlığına, birliğine ve gücüne dair inançları, Allah'a olan sevgileri ile bağlılıkları artmaktadır. (1)		,638

Maddelerin açımlayıcı faktör analizi sonrasında madde faktör yük değerleri ile madde toplam korelasyon değerleri, ölçek toplam varyansın % 75,70'ini belirttiğinden istenilen değer aralığındadır (Dündar, 2018, s. 51-53).

Ölçeğin Normallik Analizlerine Göre Genel Dağılım Tablosu

	N	Skewness		Kurtosis	
		Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
İnanç ve Sevgi	846	-1,039	,084	1,409	,168
Toplumsal Fayda	846	-1,145	0,84	-1,664	0,168

Aynı zamanda yukarıdaki tabloda belirtildiği üzere ölçeğin normallik analizleri yapılmış, basıklık ve çarpıklık değerlerinin istenilen düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla ölçeklendirilmiş ve tabloda belirtilmiş soruların 7'si (1, 2, 3,4, 5, 7, 28) "Allah ve Peygambere inanç ve sevgi ölçeği" ile ölçeklendirilirken 18'i (6, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27) de "toplumsal fayda ölçeği" ile ölçeklendirilmiştir. Elde edilen bulgular yapılan gözlem neticesinde edinilen bilgilerle birleştirilerek değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler sonucunda mevlid törenleri etkinliklerinin din eğitimi açısından analizinin anlam ve önemi ortaya çıkmıştır. Ankete katılan din görevlilerine ilişkin 6 demografik değişkenin (yaş, cinsiyet, medeni, görevdeki kıdem, öğrenim, kurumdaki görev) durumlarına göre düzey değerlendirilmesi yapılmıştır. Buna göre "Allah ve Peygambere inanç ve sevgi ölçeği" ile "toplumsal fayda ölçeği"nin ölçeklendirdikleri soruların genel sonuçları ile bağımsız değişkenler karşılaştırılmıştır (Dündar, 2018, s. 54).

Önce altı demografik değişken bağlamında edinilen ve yorumlanan sonuçlar özetle değerlendirilmiştir. Daha sonra bu sonuçlara bağlı yapılan mevlid etkinliklerinin ankete katılan din görevlilerinin gözüyle din eğitimi açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. Buradan hareketle mevlidin toplumumuzda yaygın bir şekilde bulunduğu, dinin ve dindarlığın simgesi haline geldiği, edebi, sosyal ve kültürel yönlerinin de olduğu görülmektedir. Bu duruma bağlı olarak mevlidin önemli dini eğitim yönünün olduğu da ortaya çıkmaktadır. Yapılan araştırmanın belirtilen bu temel anlayışa götüren veriler ankete katılan din görevlilerinin demografik değişkenliklerine bağlı olarak maddeleştirilerek aşağıda belirtilmiştir:

1-Yaşa göre 41-50 yaş grubu 296 katılımcıyla %35'lik bir oranla birinci sırada bulunurken 31-40 yaş grubu 220 katılımcıyla %26'lık bir oranla ikinci sırada, 20-30 yaş grubu 179 katılımcıyla %21,2'lik bir oranla üçüncü sırada, 50 ve üstü yaş grubu 151 katılımcıyla %17,8'lik bir oranla dördüncü sırada bulunmaktadır. Bu da din görevlilerinin %82,2'lik bir oranla en verimli yaş aralıklarında olduklarını göstermektedir ki bu da çalışmamızın kalitesini artırmaktadır (Bkz. Tablo 2) (Dündar, 2018, s. 48).

2-Cinsiyetlerine göre erkek grubu 694 katılımcıyla %82'lik bir oranla birinci sırada bulunurken kadın grubu ise 152 katılımcıyla %18'lik bir oranla ikinci sırada bulunmaktadır. Bu da din hizmetleri sınıfında bulunanların büyük bir kısmının İmam hatip, Müezzin kayyım ve vaizlerden oluştuğundan ve bunların da erkek olmalarının gereğinden kaynaklandığını söylenebilmektedir (Bkz. Tablo 3) (Dündar, 2018, s. 48).

3-Medeni durumlarına göre evli grubu 721 katılımcıyla %85,2'lik bir oranla birinci sırada bulunurken bekâr grubu ise 125 katılımcıyla %14,8'lik bir oranla ikinci sırada bulunmaktadır. Böylece din görevlilerinin büyük bir kısmı evli olmaktadır (Bkz. Tablo 4) (Dündar, 2018, s. 49).

4-DİB' deki görev kıdemlerine göre 1-5 yıl arası hizmeti olanlar, 212 katılımcıyla % 25,1'lik bir oranla birinci sırada bulunurken 16-20 yıl arası hizmeti olanlar, 197 katılımcıyla % 23,3'lük bir oranla ikinci sırada; 20 yıl ve sonrası hizmeti olanlar, 196 katılımcıyla % 23,2'lik bir oranla üçüncü sırada; 6-10 yıl arası hizmeti olanlar, 138 katılımcıyla %16,3'lük bir oranla dördüncü sırada; 11-15 yıl arası hizmeti olanlar ise, 103 katılımcıyla %12,2'lik bir oranla beşinci sırada bulunmaktadır. Hizmetin kıdem gruplarında bulunanlar birlikte değerlendirildiğinde %74,9 oranıyla tecrübeli görevlilerin oranının yüksek olduğu görülmektedir ki bu da çalışmamızı güçlendirmektedir (Bkz. Tablo 5) (Dündar, 2018, s. 49).

5-Öğrenim durumlarına göre Ön lisans mezunu olanlar, 518 katılımcıyla % 61,2'lik bir oranla birinci sırada bulunurken Ortaöğretim İmam hatip Lisesi mezunu olanlar, 200 katılımcıyla %23,6'lık bir oranla ikinci sırada; Lisans mezunu olanlar 107 katılımcıyla %12,6'lık bir oranla üçüncü sırada; Lisans Üstü mezunu olanlar 21 katılımcıyla %2,5'lik bir oranla dördüncü sırada bulunmaktadır. Dolayısıyla din görevlilerinin %76,3 oranla yükseköğretim mezunu oldukları görülmektedir. Bu da çalışmamızı güçlendirmektedir (Bkz. Tablo 6) (Dündar, 2018, s. 50).

6-Aldıkları görevlerine göre İmam hatiplik görevlerinde bulunanlar 574 katılımcıyla % 67,8'lik bir oranla birinci sırada bulunurken Kur'ân Kursu öğreticilik görevinde bulunanlar 147 katılımcıyla %17,4'lük bir oranla ikinci sırada; müezzin kayyım görevinde bulunanlar 93 katılımcıyla %11'lik bir oranla üçüncü sırada; vaiz görevinde bulunanlar 20 katılımcıyla % 2,4'lük bir oranla dördüncü sırada; müftü ve müftü yardımcısı görevinde bulunanlar 12 katılımcıyla %1,4'lük bir oranla beşinci sırada yer almaktadır. Din hizmeti görevinin yoğunluk kazandığı yer camiler olduğundan burada görev yapan İmam hatip, Müezzin kayyım ve vaiz görevlerinde bulunanlar; %70,2'lik yüzdeliği ile büyük bir oranı oluşturmaktadırlar. Aynı zamanda mevlid geleneği törenlerine katılanların büyük bir kısmı da bu din hizmeti görevinde olanlar olduğu için bunların sayıca ve oranca yüksek olması çalışmamız için önem arz etmektedir (Bkz. Tablo 7) (Dündar, 2018, s. 50).

7-Uygulanan anket sonuçlarına göre her halükarda mevlid okutmaya büyük teveccühlerin olduğu görülmektedir. Bu teveccüh ise yukarıda belirtilen yaş, cinsiyet, medeni durumu, görevdeki kıdem durumu, eğitim kademesi durumu, yaptığı görev türü gibi bağımsız değişkenlere göre değerlendirilmektedir. Oransal değişiklikler olsa da bu değişkenlere göre mevlid etkinlikleri olumlu yönde kişiyi yetiştirmekte, motive etmektedir, dine ve topluma kazandırmaktadır ve dolayısıyla din eğitimin amaçlarına hizmet etmektedir. Nitekim bu oranları birleştirdiğimizde %90'nın üzerinde olumlu bir sonuca ulaşıldığı görülmektedir (Dündar, 2018, s. 297).

8-Temel problem olan “mevlid törenlerinin toplumsal açıdan faydalı olup olmadığına yönelik din görevlilerinin tutum düzeylerini belirleme” ye dayalı yirmi beş katılım soru değerlendirmeye alınmıştır. Değerlendirilmeye alınan bu sorularla alt problem olan din görevlilerinin tutumu ile yaş, cinsiyet, medeniyet durumu, görevdeki kıdem durumu, eğitim durumu, yaptığı görev türü gibi bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiler tespit edilmiştir. Bu ilişkilere göre;

a.“Allah ve Peygamber inancı-sevgisi ile ilgili gözlenenler” çerçevesinde yukarıda belirtilen yedi katılım sorularının analizleri altı bağımsız değişkenlerle karşılaştırılmış ve %90'nın üzerinde olumlu bir sonuca ulaşılmıştır (Dündar, 2018, s. 297).

b. “Toplumsal fayda ile ilgili gözlenenler” çerçevesinde yukarıda belirtilen on sekiz katılım sorularının analizleri altı bağımsız değişkenlerle karşılaştırılarak bulgular elde edilmiştir. Böylece %90'nın üzerinde olumlu bir sonuç ortaya çıkmıştır (Dündar, 2018, s. 297).

9-“Allah’a, Peygambere inanç ve sevgi” ile “toplumsal fayda” ölçeklerinde ele alınan 51 ve üstü yaş grubunda bulunanlar, “Allah’a ve Peygambere inanç ve sevgi” ölçeğinde, ($\bar{x}=4,41$) ve “toplumsal fayda” ölçeğinde de ($\bar{x}=4,286$) aritmetik puan ortalamalarıyla diğer yaş gruplarına göre daha yüksek puana sahip olmuşlardır (Bkz. Tablo 11,12) (Dündar, 2018, s. 55). Bu da muhtemelen söz konusu yaş grubundakilerin mevlid törenlerine daha olumlu baktıklarından mevlid törenlerine çok iştirak etmelerinden kaynaklanmaktadır.

10-“Allah’a, Peygambere inanç ve sevgi” ile “toplumsal fayda” ölçeklerinde erkek din görevlileri, “inanç ve sevgi” ölçeğinde, ($\bar{x}=4,30$) aritmetik ortalama puanıyla kadın din görevlilerine göre daha yüksek puana sahip oldukları gibi “toplumsal fayda” ölçeğinde de, ($\bar{x}=4,22$) aritmetik ortalama puanıyla kadın din görevlilerine göre daha yüksek puana sahip olmuşlardır. Bu da erkek din görevlilerinin çokluğundan ve bayan din görevlilerine göre daha fazla mevlid törenlerine davet edildiklerinden kaynaklandığını söylenebilmektedir (Bkz. Tablo 13,14) (Dündar, 2018, s. 56).

11-“Allah’a, Peygambere inanç ve sevgi” ile “toplumsal fayda” ölçeklerinde ele alınan evli ve bekâr din görevlilerinden evliler; “inanç ve sevgi” ölçeğinde ($\bar{x}=4,29$) ve “toplumsal fayda” ölçeğinde ise ($\bar{x}=4,20$) aritmetik ortalama puanlarıyla bekârlara göre daha yüksek puana sahip olmuşlardır (Bkz. Tablo 15,16) (Dündar, 2018, s. 56-57). Bunun da mevlid törenlerine katılmada evli din görevlilerinin bekâr din görevlilerine göre daha istekli olduklarından ve bu törenlere daha çok katıldıklarından kaynaklandığını söylenebilmektedir.

12-“Allah’a, Peygambere inanç ve sevgi” ile “toplumsal fayda” ölçeklerinde ele alınan dört hizmet kademinde bulunanlar arasında “inanç ve sevgi” ölçeğinde anlamlı bir farklılaşmanın olmaması (Bkz. Tablo 17) (Dündar, 2018, s. 57) bu ölçeğin hizmet kademi değişkenine göre mevlid etkinliklerini değerlendirmede pek etkili olmadığını göstermektedir. Ancak “toplumsal fayda” ölçeğinde ise, 1-5 yıl arası hizmet kademinde çalışan din görevlilerin ($\bar{x}=4,13$) aritmetik puanı ile 6-10 yılları arası hizmet kademinde çalışan din görevlilerin ($\bar{X}=3,98$) aritmetik puan değerlendirmelerinde anlamlı bir farkın olduğu görülürken görevinin ilk beş yılında (1-5 yıl) çalışanların değerlendirme puan ortalamaları ile 11 ve sonrası yıllarda çalışanların değerlendirme puan ortalamalarında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir (Bkz. Tablo 18) (Dündar, 2018, s. 57). Bu da muhtemelen göreve yeni başlayan din görevlilerinin alışma aşamasında olduklarından, buldukları ortama ve bu ortamın değerlerine, dini ve kültürel etkinliklerine uyum sağlama ihtiyacını hissetmekten kaynaklanmaktadır. Ancak din görevi hizmetinin 6 ve 10 yılları arasında bulunanlar, buldukları ortama alışkanlık safhasını geçirdiklerinden kendilerini kanıtlamaya çalıştıkları gibi sosyal medyadan ve yeni söylemlerden etkilenmektedirler. Dolayısıyla edindikleri özgün düşünceleriyle mevlid etkinliklerini değerlendirebilmektedirler. Din hizmeti görevinin 11 ve sonrası yıllar arasında çalışanlar ise büyük oranda toplumda bir gerçek olan mevlid geleneğine toplumun gözüyle bakmaktadırlar ve dinin gerçek değerleri doğrultusunda bu gelenek etkinliklerini mümkün mertebede ıslah etmeye çalışmaktadırlar ve içeriğini zenginleştirmektedirler. Böylece din hizmeti görevinin ileri yıllarında bulunanların mevlid geleneği etkinliklerinin değerlendirme puanlarıyla hizmetin ilk yıllarında bulunanların değerlendirme puanlarının aritmetik ortalamaları birbirlerine yakın ve yüksek olmaktadır (Dündar, 2018, s. 298-299).

13- “Allah’a, Peygambere inanç ve sevgi” ile “toplumsal fayda” ölçeklerinde ele alınan mezuniyet derecesi, din görevlilerin mevlid geleneği etkinliklerinin aritmetik değerlendirme puanlarında anlamlı bir farklılaşma oluşturmamıştır (Bkz. Tablo 19) (Dündar, 2018, s. 58). Ancak uygulanan anketin sonucundan anlaşılan o ki; din görevlilerinin mevlid etkinliklerini değerlendirmede sahip oldukları anlayışlarından ziyade gördükleri ve edindikleri izlenimleri objektif bir şekilde etkili olmuştur. Oysaki yükseköğrenimi bitiren birçok din görevlisinin bireysel düşüncesi mevlidin bidat olduğu ve uygulanmaması yönündedir (Dündar, 2018, s. 299).

14-“Allah’a, Peygambere inanç ve sevgi” ile “toplumsal fayda” ölçeklerinde ele alınan farklı din hizmeti görevinde bulunanlar arasında “inanç ve sevgi” ölçeğinde anlamlı bir farklılaşma olmamaktadır (Bkz. Tablo 21) (Dündar, 2018, s. 59). Bu da din görevlilerinin sahip oldukları görev unvanlarındaki farklılıkların, mevlid geleneği etkinliklerini değerlendirmede pek etkili olmadığını göstermektedir. Ancak “toplumsal fayda” ölçeğinde ise en yüksek değerlendirme puanı ($\bar{x}=4,23$) İmam hatiplik görevinde bulunanlarda iken, en düşük değerlendirme puanı ($\bar{x}=4,02$) da Kur’ân Kursu öğreticiliği görevinde bulunanlarda olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 22) (Dündar, 2018, s. 59). Bu

da muhtemelen İmam hatiplerin Kur'ân Kursu öğreticilerinden daha çok mevlid törenlerine çağırılarak katıldıklarından kaynaklanmaktadır. Nitekim İmam hatiplerin yanı sıra mevlid törenlerinde Kur'ân okumak için bazen hafızlığa çalışan Kur'ân Kursu öğrencileri bu törenlere çağırılmaktadırlar. Kur'ân Kursu öğreticileri ise daha çok resmi ve anlamlı (Şehit ve resmi açılış mevlidleri gibi) mevlid törenlerine mevlid ve Kur'ân okumak üzere davet edilmektedirler (Dündar, 2018, s. 299).

15-“Allah’a, Peygambere inanç ve sevgi” ölçeğiyle ölçeklendirilen ve yukarıda zikredilen yedi sorudan her biri kendi içerisinde yukarıda değinilen altı bağımsız değişkenle karşılaştırılarak yapılan değerlendirmede aşağıda belirtilen sonuçlar elde edilmiştir:

a) “Allah’ın varlığına-birliğine ve gücüne dair inançları, Allah’a olan sevgileri ile bağlılıkları artmaktadır.” şeklindeki anketin 1. sorusu altı değişkenle (yaş, cinsiyet, medeni durum, meslekteki kıdem, öğrenim durumu, kurumdaki görev) karşılaştırılmış ve %96,5 oranında olumlu sonuca ulaşmıştır (Dündar, 2018, s. 299).

b) “Hz. Muhammed’in son Peygamber olduğuna dair inançları güçlenmektedir” şeklindeki anketin 2. Sorusu, “yaş, kıdem, eğitim durumu ve Diyanet’teki görev durumu” değişkenleriyle karşılaştırılması neticesinde soruya ilişkin olumlu sonuç %97 iken

“cinsiyet ve medeni hal durumları” değişkenleriyle karşılaştırıldığında ise olumlu sonuç %96,9 olmaktadır (Dündar, 2018, s. 300).

c) “Hz. Peygamber’in ümmeti olarak en hayırlı ümmet olduklarına dair bilinçleri gelişmektedir” şeklindeki anketin 3. sorusu altı değişkenle karşılaştırılmış ve soruya ilişkin genel olumlu sonuç %95,5 olarak ortaya çıkmıştır (Dündar, 2018, s. 300).

d) “Hz. Peygamber’in “el-emin” vasfına sahip olduğuna dair anlayışları pekişmektedir” şeklindeki anketin 4. sorusu altı değişkenle karşılaştırılmış ve %96,7 oranında olumlu sonuç elde edilmiştir (Dündar, 2018, s. 300).

e) “Hz. Peygamber’in âlemlere rahmet olarak gönderildiğine dair duyguları güçlenmektedir” şeklindeki anketin 5. sorusu altı değişkenle karşılaştırılmış ve %97,2 oranında olumlu sonuca ulaşmıştır (Dündar, 2018, s. 300).

f) “Hz. Peygamber ile âl-u ahabına olan sevgileri artmaktadır.” şeklindeki anketin 7. sorusu altı değişkenle karşılaştırılmış ve %97,2 oranında olumlu sonuç elde edilmiştir (Dündar, 2018, s. 300).

g) “Ölüler için yapılan etkinliklerde sevabın ölümlere gitmesinin Yüce Allah’tan dilemeleri sağlanmaktadır.” şeklindeki anketin 28. sorusu altı değişkenle karşılaştırılmış ve %94 oranında olumlu sonuca kavuşmuştur (Dündar, 2018, s. 300).

Bu madde belirtilen alt maddeler kapsamında tahlil edildiğinde dini ve eğitsel hedefler taşıdığı anlaşılmaktadır. Zira bu maddenin alt maddelerinden (a)’da “dini inancın temellerinden Allah’a olan inanç ve sevgi”, (b)’de “dini inancın temellerinden Peygamber’e olan inanç ve sevgi”, (c)’de “en hayırlı ümmet olma bilinci”, (d)’de “Hz. Peygamber’in güvenilirliğini anlama”, (e)’de “Hz. Peygamber’in rahmet olarak gönderildiği”, (f)’de “Hz. Peygamber’in âl-u ahabına sevgi”, (g)’de “yapılan iyilik ve infaktan ölümlerin de istifade edebileceği” içeriği bulunmaktadır.

Söz konusu alt maddelerin belirtilen içeriklerinde görüldüğü üzere, bunların çoğunun temel dini eğitim anlayışını yansıtırken, bir kısmının da mezhepsel dini anlayışı yansıtmaktadır. Bu da her halükarda mevlid geleneği etkinliklerinin dini eğitim değerleri taşıdığını göstermektedir (Dündar, 2018, s. 299-301).

16-“Toplumsal fayda” ölçeğiyle ölçeklendirilen ve yukarıda belirtilen on sekiz sorudan her biri kendi içerisinde altı bağımsız değişkenle karşılaştırılarak yapılan değerlendirmede aşağıda belirtilen sonuçlar elde edilmiştir:

a) “Hz. Peygamber’in şahsında Müslümanların edindikleri kazanımların fark edilmesi sağlanmaktadır.” şeklindeki anketin 6. sorusu altı değişkenle karşılaştırılmış ve %95,6 oranında olumlu sonuç elde edilmiştir (Dündar, 2018, s. 301).

b) “Okunan ilahi, kaside ve ezgiler başta olmak üzere yapılan etkinliklerle edindikleri manevi huzur sayesinde birçok sıkıntıları azalmaktadır.” şeklindeki anketin 10. sorusu altı değişkenle karşılaştırılmış ve %93,1 oranında olumlu sonuca ulaşılmıştır (Dünder, 2018, s. 301).

c) “Yapılan etkinliklerle sevinçlerini ve üzüntülerini dini duygularla paylaşarak olumlu bir birliktelik ruhuyla psikolojik yapıya kavuşmaları sağlanmaktadır.” şeklindeki anketin 11. sorusu altı değişkenle karşılaştırılmış ve %94,6 oranıyla olumlu sonuca kavuşmuştur (Dünder, 2018, s. 301).

d) “Olumlu bir birliktelik ruhuyla sosyal bir ortam edinmeleri sağlanmaktadır.” şeklindeki anketin 13. sorusu altı değişkenle karşılaştırılmış ve %94,6 oranında olumlu neticelenmiştir (Dünder, 2018, s. 301).

e) “Hz. Peygamberin tesis ettiği kardeşlik ve güzel ahlak ruhuyla olumlu sosyal bir yapıya kavuşmaları sağlanmaktadır.” şeklindeki anketin 14. sorusu altı değişkenle karşılaştırılmış ve %95,8 oranında olumlu sonuçlanmıştır (Dünder, 2018, s. 302).

f) “Sınıf, renk ve ırk ayrımı gözetmeden verilen ikramlarla yardımlaşma, paylaşma ve infak duyguları geliştirilmektedir.” şeklindeki anketin 15. sorusu altı değişkenle karşılaştırılmış ve %95 oranında olumlu sonuca ulaşılmıştır (Dünder, 2018, s. 302).

g) “Zulme karşı çıkmayla merhamet ve şefkat gibi duyguların gerektirdiği sorumluluk bilinçleri oluşturulmaktadır.” şeklindeki anketin 16. sorusu altı değişkenle karşılaştırılmış ve %93,6 oranında olumlu neticelenmiştir (Dünder, 2018, s. 302).

ğ) “Birbirlerini davet ve ziyaret etmeyle dini duyguları güçlendiği gibi aralarında dostluk ve birliktelik ruhu da gelişmektedir.” şeklindeki anketin 17. sorusu altı değişkenle karşılaştırılmış ve %94,8 oranında olumlu sonuçlanmıştır (Dünder, 2018, s. 302).

h) “Yüce Allah’ın emir ve yasaklarına uymanın gereği zihinlerinde canlılık bulmaktadır.” şeklindeki anketin 18. sorusu altı değişkenle karşılaştırılmış ve %94,9 oranında olumlu bir sonuca varmıştır (Dünder, 2018, s. 302).

ı) “İbadet esaslarıyla ilgili bilgilerin anlatılmasıyla ibadet ve kulluk bilinçleri gelişmektedir.” şeklindeki anketin 19. sorusu altı değişkenle karşılaştırılmış ve %94,2’lik bir oranla olumlu bir sonuca ulaşılmıştır (Dünder, 2018, s. 302).

i) “Hz. Peygamber’in ibadet uygulamaları anlatılarak yapılan ibadetlere dair ilgi ve heyecanları artmaktadır.” şeklindeki anketin 20. sorusu altı değişkenle karşılaştırılmış ve %94,3 oranında olumlu neticelenmiştir (Dünder, 2018, s. 303).

j) “Her şeyin Allah’ın iradesiyle gerçekleşeceğinden O’na duayla istekte bulunması gerektiğiyle ilgili anlayışları gelişmektedir.” şeklindeki anketin 21. sorusu altı değişkenle karşılaştırılmış ve %93,9 oranında olumlu sonuçlanmıştır (Dünder, 2018, s. 303).

k) “Ahlak kurallarıyla ilgili bilgiler dile getirilerek ahlak dünyalarının canlılığı sağlanmaktadır.” şeklindeki anketin 22. sorusu altı değişkenle karşılaştırılmış ve %95,1 oranında olumlu sonuca kavuşmuştur (Dünder, 2018, s. 303).

l) “Güvenilir olma, anne ve babaya itaat etme, büyüklere saygı ve küçüklere sevgi gösterme, hak ve hukuku bilme gibi dinin gereğini yaşama duyguları güçlenmektedir.” şeklindeki anketin 23. sorusu altı değişkenle karşılaştırılmış ve %94,8 oranla olumlu bir sonuca ulaşılmıştır (Dünder, 2018, s. 303).

m) “Dine olan ilgilerinin artmasına bağlı dünya ve ahiret saadetine olan umutları artmaktadır.” şeklindeki anketin 24. sorusu altı değişkenle karşılaştırılmış ve %95,2 oranında olumlu neticelenmiştir (Dünder, 2018, s. 303).

n) “Müslümanların tebliğ vazifelerinin olduğu bilgisi sağlanmaktadır.” şeklindeki anketin 25. sorusu altı değişkenlerle karşılaştırılmış ve %94,7’lik bir oranla olumlu bir neticeye kavuşmuştur (Dünder, 2018, s. 303).

o) “Herhangi bir nimete kavuşmanın veya herhangi bir musibetten kurtulmanın şükürünü ifa edilmesinin gereği anlaşılmaktadır.” şeklindeki anketin 26. sorusu altı değişkenle karşılaştırılmış ve %94,7 oranında olumlu bir neticeye varmıştır (Dündar, 2018, s. 304).

ö) “Sünnet, düğün veya bir kurumun açılışına yönelik etkinliklerde bunların hayırlı sonuçlanmalarını Allah’tan isteme anlayışı sağlanmaktadır.” şeklindeki anketin 27. sorusu altı değişkenle karşılaştırılmış ve %94,7’lik bir oranla olumlu neticelenmiştir (Dündar, 2018, s. 304).

Bu maddenin de alt maddeler kapsamında tahlil edildiğinde dini ve eğitsel hedefler taşıdığı anlaşılmaktadır. Zira belirtilen alt maddelerinden (a)’da “Hz. Peygamber’i tanımak ve O’nun getirdiklerinin faydasına inanmak”, (b)’de “manevi huzur ve sıkıntıların giderilmesi”,(c)’de “sevinç ve üzüntülerin paylaşımı ile birlik ve beraberlik anlayışı”,(d)’de “olumlu bir sosyal yapı”,(e)’de “kardeşlik ve güzel ahlaka vurgu”,(f)’de “ayırım yapmadan yardımlaşma ve paylaşma”, (g)’de “zulme karşı çıkma ile merhamet duyguları”, (ğ)’de “dini duyguların güçlenmesi ve dostluk”, (h)’de “Allah’ın emir ve yasaklarına uyma” , (ı)’de “ibadet ve kulluk bilinci”, (i)’de “Hz. Peygamber’in ibadet uygulamasından söz etme”, (j)’de “Allah’ın iradesine inanma ve O’na dua etme”, (k)’de “Ahlak kurallarını dile getirme”, (l)’de “güvenilir olma, anne ve babaya itaat etme, büyüklere saygıda ve küçüklere sevgide bulunma”, (m)’de “dünya ve ahiret saadetine yapılan vurgu”, (n)’de “her Müslüman’ın tebliğ ve öğretim görevi”, (o)’da “musibetten kurtulma ve nimete kavuşmanın şükürü”, (ö)’de “bir işe başlarken, bu işin hayırla sonuçlanmasını Allah’tan isteme” vardır (Dündar, 2018, s. 301-304).

Elbette ki, belirtilen alt maddelerin tamamı din eğitiminin hedeflerini içermektedir. Bu da mevlid geleneği etkinliklerinin din eğitiminin amacına hizmet ettiğini göstermektedir.

17-“Allah’a, Peygambere inanç ve sevgi”, “toplumsal fayda” ölçekleriyle ölçeklendirilen soruların bağımsız değişkenlerle karşılaştırılmasında sonucun yüksek oranda olumlu olduğu görülmektedir. Bu da mevlid törenlerine katılanların din eğitiminden beklenen faydalara kavuştuklarına dair din görevlilerinin büyük oranda görüş sahibi olduklarını göstermektedir (Dündar, 2018, s. 304).

18-Temel probleme bağlı olarak mevlid törenlerini gerçekleştirenler ile bu törenlere katılanların hangi amacı taşıdıklarıyla ilgili dört soru sorulmuştur. Bu soruların cevaplarından elde edilen analizlere göre şu sonuçlar elde edilmiştir:

a- “Dinin bir vecibesi olduğuna inandıkları için” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya tamamen inananlar ile kısmen inananları birlikte değerlendirdiğimizde %79,6 oranıyla 673 katılımcı din görevlileri olumlu cevap verirken %20,4 oranıyla 173 katılımcı din görevlileri olumsuz cevap vermiştir. Bu da okunan ve anlatılanların, dini değerlere bağlılığı sağlama anlamına geldiklerinden dini yaşam ve eğitimin faydası açısından olumlu bir katkı sundukları söylenebilmektedir. Ancak inançsal noktadaki değerlendirmede bir hata bulunmaktadır. Zira ilgili törenleri gerçekleştirmek ve bu törenlere katılmak dini bir vecibe değil, belki sevap kazanma vesilesidir (Bkz. Tablo 173) (Dündar, 2018, s. 260).

b-“sevap kazanacaklarına inandıkları için” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya tamamen inananlar ile kısmen inananları birlikte değerlendirdiğimizde %97,9 oranıyla 828 katılımcı din görevlileri olumlu cevap verirken %2,1 oranıyla 18 katılımcı din görevlileri olumsuz cevap vermiştir. Bu da okunan ve anlatılanların, dini değerlere sıkı bağlılığına vesile olduklarından dini yaşam ve eğitimin faydası açısından olumlu bir katkı sundukları söylenebilmektedir (Bkz. Tablo 174) (Dündar, 2018, s. 261).

c- “Hem dini bir vecibe olduğuna ve hem de sevap kazanacaklarına inandıkları için” sorusu yöneltilmiştir. Buna inananlar ile kısmen inananları birlikte değerlendirdiğimizde %96,4 oranıyla 816 katılımcı din görevlisi olumlu cevap verirken %3,6 oranıyla 30 katılımcı din görevlisi olumsuz cevap vermiştir. Bu da okunan ve anlatılanların, dini değerlere sıkı bağlılığın göstergesi olduklarından dini yaşama ve eğitime olumlu bir katkı sundukları denilebilmektedir (Bkz. Tablo 175) (Dündar, 2018, s. 262).

d- “ Nimete kavuşmanın ve musibetten kurtulmanın şükürü için” sorusu yöneltilmiştir. Buna tamamen inananlar ile kısmen inananları birlikte değerlendirdiğimizde %96,9 oranıyla 820 katılımcı

din görevlileri olumlu cevap verirken %3,1 oranıyla 26 katılımcı din görevlileri olumsuz cevap vermiştir. Bu da okunanlar ile anlatılanların, dini değerlere sıkı bağlılığın göstergesi olduklarından dini yaşam ve eğitimin faydasına olumlu katkı sundukları belirtilebilmektedir (Bkz. Tablo 176) (Dünder, 2018, s. 262). Haliyle bu maddenin alt maddelerinin tahlillerinden, yapılan bu etkinliklerin dini hassasiyet çerçevesinde gerçekleştirilirken dini bir amaç taşıdıkları ve aynı zamanda din eğitimi faaliyetleri oldukları anlaşılmaktadır.

19-Yine temel probleme bağlı olarak değerlendirilmeye alınan gözleme dayalı 4 soruyla alt problem olan din görevlilerinin gözlemlerine dayalı mevlide yönelik görüşleri ile “yaş, cinsiyet, medeniyet durumu, görevdeki kıdem durumu, eğitim durumu, yaptığı görev türü” gibi bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiler tespit edilerek analiz edilmiştir. Bu da %90’ın üzerinde olumlu bir sonucu ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla yapılan mevlid etkinliklerinde dini bir hassasiyetin olduğu ve dolayısıyla mevlid faaliyetlerinin dini eğitimsel anlamını taşıdığı söylenebilmektedir (Dünder, 2018, s. 306).

20-Mevlid geleneği önceden sadece sevgi ve övgü niteliğine dayalı kültürel ve dua etkinlikleri olarak yürütülmekteydi. Ancak zamanla bu geleneğin içi zenginleştirilmiştir. Bu bağlamda geleneğin etkinliklerinde mevlid ve dua okumanın yanında Kur’ân-ı Kerim okunmaktadır, ilahi söylenmektedir ve dini sohbetler yapılmaktadır. Böylece mevlid geleneği etkinlikleri kapsamında “Allah’a ve Peygamber’e Olan Sevgi Ölçeği”ni karşılayan soruların içerikleriyle “Toplumsal Fayda Ölçeği”ni karşılayan soruların içerikleri katılımcılar tarafından yüksek oranda olumlu karşılık bulduğunu yapılan araştırmamızın sonucunda ortaya çıkmıştır. Ayrıca yapılan bu faaliyetler; dini bir vecibe, sevap kazanma, musibetten kurtulma ile bir nimete kavuşmanın şükürü gibi dini ve vicdani amaçları da taşımaktadırlar. Bu da katılımcı din görevlileri açısından mevlid geleneği etkinliklerinin din eğitimi açısından ciddi bir önem arz ettiği anlamına gelmektedir.

Mevlid etkinliklerinin giderek içerik zenginleştirmeleri, 1989’dan itibaren Türkiye Diyanet Vakfı tarafından ilgili birçok eğitimsel, kültürel ve dini faaliyetlerle yapılmıştır. Nitekim 1989’dan 2017 yılına kadar “Kutlu Doğum Haftası” adıyla yâd edilen mevlid haftası, 29 Kasım 2017 tarihli 30255 sayılı resmi gazetede yayımlanan yönetmelikten sonra “Mevlid-i Nebi Haftası” adıyla hafta olarak kutlanmasına karar verilmiştir. Dolayısıyla mevlid geleneğinden etkilenen ve bu geleneğe dayalı geliştirilen bu hafta uygulamalarından normal mevlid geleneğinin de etkilendiği, sorduğumuz sorulardan elde ettiğimiz cevapların analizlerinden anlaşılmaktadır. (Dünder, 2018, s. 306).

Daha önceden belirtildiği gibi mevlid geleneği ile ilgili yapılan etkinliklerin yaygın din eğitimi kapsamında değerlendirilmektedir. Bu etkinlikleri gerçekleştiren din görevlilerinden elde edilen sonuçlara bakarak mevlidle aşağıda belirtilen dini eğitimsel hedefler gerçekleştirilmektedir. Ankette sorulan sorular, belirtilen bu hedeflerin gerçekleşip gerçekleşmediği ile alakalıdır ki burada elde edilen ve aşağıda belirtilen olumlu sonuçlar bu hedeflerin gerçekleştiğini göstermektedir.

a-İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak esasları konusunda katılımcıların aydınlatılması ve bu esasların benimsenmesi anlayışı güçlenmektedir. Ankette uygulanan katılım soruları ile ölçülen ve büyük oranda (%90’ın üstü) olumlu sonuçlanan sorulardan mevlid etkinlikleriyle din eğitimi sonuçlarının elde edildiği anlaşılmaktadır (Dünder, 2018, s. 307).

b-Dini bilgiler, duygular ve beceriler kazandırarak hayatın dini boyutuyla insanların sıkıntılarıyla başa çıkabilmelerine yardımcı olmaktadır. Ankette uygulanan katılım soruları ile ölçülen ve büyük oranda (%90’ın üstü) olumlu sonuçlanan sorulardan mevlid etkinlikleriyle din eğitimi sonuçlarının elde edildiği anlaşılmaktadır (Dünder, 2018, s. 307).

c-İslam dininin değerleri, insan hayatına anlam kazandıran unsurlardan olduğunu fark ettirmektedir ve benimsetilmektedir. Ankette uygulanan katılım sorularıyla ölçülen ve büyük oranda (%90’ın üstü) olumlu sonuçlanan bu sorulardan mevlid etkinlikleriyle belirtilen sonucun elde edildiği görülmektedir (Dünder, 2018, s. 307).

d-Dinin ilke ve prensiplerini insanlara anlatmak, içselleştirilmesini sağlamak ve bunlara göre davranmak insanların dindar olmalarını güçlendirmektedir. Ankette uygulanan katılım soruları ile ölçülen ve büyük oranda (%90’ın üstü) olumlu sonuçlanan sorulardan mevlid etkinlikleriyle beklenen sonucun sağlanabildiği gözlenmektedir (Dünder, 2018, s. 307).

e-Allah'ı ve Peygamber'i tanıtarak Peygamber'in getirdikleriyle edinilen kazanımların farkına varılmaktadır. Dolayısıyla Allah'a ve Peygamber'e olan sevgiler güçlenmektedir. Ankette uygulanan katılım soruları ile ölçülen ve büyük oranda (%90'ın üstü) olumlu sonuçlanan sorulardan mevlid etkinlikleriyle belirtilen sonuca varılmaktadır (Dündar, 2018, s. 308).

Sonuç

Beklenen olumlu davranış değişikliğinin kazandırılması genel eğitimin temel hedefiyken dinin istediklerine göre davranışlar edindirebilmek de din eğitiminin temel hedefini oluşturur. Dinin beklentilerine karşılık verebilecek davranışları kazandıran her türlü etkinlik din eğitimine hizmet etmektedir. Dinin inanç, ibadet, ahlak ve muamelatla ilgili beklentilerine hizmet eden, bu davranışları kazandıran ve güçlendiren herhangi bir etkinlik din eğitimi faaliyeti olarak değerlendirilmektedir.

Alan araştırması kapsamında "Mevlid Geleneği Din Görevliler Üzerinde Bir Alan Araştırması-Van İl Örneği-" adlı yayınladığımız çalışmamızdan yararlanarak edindiğimiz verilere göre mevlid geleneği etkinliklerinin büyük bir oranla din eğitimi faaliyetleri kapsamında değerlendirilebildiği anlaşılmaktadır. Mevlidin Müslümanlar arasında bir kültür haline gelmesi ve okutulması; Hz. Muhammed'in hatırlanması, İslam'ın olumlu gördüğü iyiliklerin yapılması, olumsuzluklardan sakınılması, ilgili etkinlikler kapsamında dini sohbetlerin verilmesi, ayet ve hadisler ile duaların okunması, sıkıntılardan kurtulmanın ve nimetlere kavuşmanın şükrünü ifa etmek için çeşitli ikramlarda bulunulması gibi eğitimsel faaliyetlerini beraberinde getirmektedir. Uygulama örneklerinin mevlid etkinliklerinin uygulayıcıları, din ve din eğitimi hakkında bilgi sahibi olarak din hizmetinin farklı sınıflarına mensup olmaları çalışmamızın sonuçlarının geçerliliğini güçlü kılmaktadır. Ancak edinilen verilerin analizlerinden yapılan mevlid etkinlikleri din eğitimi amaçlarını taşımakla birlikte birtakım yanlış anlayışları, eksik bazı etkinlikleri ve uygulayıcı hataları da kapsadığı anlaşılmaktadır. Tespit edilen hataları ve eksiklikleri gidermek ve yapılması gerekenlere dikkat çekmek üzere birtakım öneriler sunulmaktadır.

Öneriler

Yapılan faaliyetlerin olumlu sonuçları insan hayatında başarıyı getirmektedir. Başarı ise, insanın olumlu standartlara ulaşmış, bu standartları aşmak demektir. İnsan ihtiyaçları kapsamında yer alan başarı dürtüsü davranışı etkilemektedir, başarıya gereksinimi yüksek olan bireyler yaptıklarına dikkat etmektedirler ve yürüttükleri faaliyetleri daha iyi yapmaya çalışmaktadırlar. Bu nedenle yapılan etkinliklerin daha da olumlu hale getirmek için toplumun sahip olduğu eksik bilgilerin tamamlanması ve yanlış bilgilerin düzeltilmesi gerekmektedir. Zira eğitimin de temel amacı olan başarıya ulaşmak için hedef kitleye ihtiyaç duyulan bilgi ve beceri kazandırılmalıdır. Bu bağlamda mevlid geleneğindeki eğitici ve toplumu geliştirici tüm etkinlikleri zenginleştirerek devam etmek gerektiği gibi, mevlid okutma gerekçelerinde oluşan "mevlidi dini bir vecibe olarak görme" gibi yanlış anlayışlar da düzeltilmek gerekmektedir.

Elde edilen verilerden yola çıkarak mevlid geleneği faaliyetlerinde içerik itibarıyla din eğitimi faaliyetleri görülmektedir. Bu kapsamda mevlidin içeriğini açıklayarak Allah ve Peygamber inancı ile sevgisi anlatılırken Hz. Peygamber'in örnek yaşamından kesitler sunulmalıdır. Güçlü bir manevi inanç atmosferi oluşturulmalıdır. Özellikle toplumun manevi huzuru için tedbir ve tevekkül kavramlarına vurgu yapılmalıdır, buna dair Kur'an ve Hz. Peygamberin yaşamından kısaca örnekler verilmelidir.

Diyanet İşleri Başkanlığınca organize edilen Mevlid-i Nebi Haftası etkinliklerinin içeriği olabildiğince mevlid geleneğinin törenlerine yansıtılarak bu gelenek din eğitiminin amacına daha uygun hale getirilmelidir. Nitekim iyi niyetle gerçekleştirilmeye çalışılan bu geleneğin etkinlikleri, olumlu anlamda yapılan etkinliklerden etkilenmesi ve tamamen böyle bir içeriğe sahip olması önem arz etmektedir. Zira bu din iyiliği, huzuru ve mutluluğu temin etmeyi isterken onun mensupları da Allah'a ve Peygambere inandıklarından dinin gereklerini öğrenmelidirler, doğruları görerek yaşamalı ve insanların iyiliği için çalışmalı, her türlü olumsuzluklardan uzak durmalı ve dini anlamda yapılan her türlü etkinliklerden dersler çıkarmalıdır.

Hz. Peygamber'e sevgi ve bağlılığın bir göstergesi olmasının yanında çeşitli ibadet ve hayırlara vesile olması bakımından mevlid kutlamalarının dinî yönden meşru bir davranış olduğu söylenmelidir. Ancak bu kutlamalara karşı çıkan âlimlerin genel olarak görüşlerine gerekçe

gösterdikleri gayrimeşru tutum ve davranışların tasvip edilememesi, bu tür uygulamalara vesile olan kutlamalardan uzak durulması gerektiği de belirtilmelidir.

Din görevlileri, mevlit etkinliklerine katılırken, din eğitimi anlamında burada daha etkili olabilmek için ihlâsla rıza-ı İlahiyi gözeterek etkinliklere katılmalıdırlar. Varsa para karşılığında mevlidi okuyup buradaki etkinliklere katılan din görevlileri, bu davranışlarından vazgeçmelidirler.

Mevlid etkinliklerini yürüten din görevlilerinin, yaygın din eğitiminin amacına uygun bu hizmeti yürütebilmeleri için yeterince ilgili ciddi bir eğitimden geçmeleri gerekmektedir. İhtisaslaşma çağı olan bu çağda istenilen hedeflere ulaşılma adına işi yürütenlerin ihtisaslaşmış olmaları önem arz etmektedir. Bu nedenle Diyanet İşleri Başkanlığı, bu etkinliklerde görev yapan personellerinin yeterliliklerinin yükseltilmesi için “Din Hizmetleri Programı” kapsamında hizmet-içi kursları düzenlemelidir.

Kaynakça

- Aclûnî, İ. (2001). *Keşfü'l-hafâ ve müzîlü'l-ibâs*. Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Akdağ, S. (2008). Süleyman Çelebi'nin mevlidi üzerine. *Atatürk Üniversitesi Türkiye Araştırmalar Enstitüsü Dergisi*, (36), 81-98.
- Akseki, A. H. (1957). *İslam dini, itikat, ibadet, ahlâk*. Nur Yayınları.
- Aksoy, H. (2004). Mevlid (Türk edebiyatı). *DİA* içinde (c.XXIX, s.482-484). TDV Yayınları.
- Aktaş, H. (2014). Din eğitiminin İslami ilimlerdeki yeri. *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), s. 27-43.
- Altaş, N., Arıcı, İ. (2014). Din eğitiminin bilimselleşme süreci. *Din eğitimi*. Mustafa Köylü, Nurullah Altaş (ed.). Ensar Yayınları.
- Aymutlu, A. (1995). *Süleyman Çelebi ve mevlidi şerif*. MEB Yayınları.
- Bakırcı, S. (2003). *Mevlid doğuşu ve gelişimi*. Akademik Araştırmalar Yayınları.
- Banarlı, N. S. (1987). *Resimli Türk edebiyatı tarihi I*, MEB Yayınları.
- Bay, F. (2003). *Sabâyî mevlid*, Yüksek lisans tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayraklı, B. (2015). *İslam ve eğitim*. Düşün Yayıncılık.
- Bilgin, B. (1998). *Eğitim bilimi ve din eğitimi*. Gün Yayınları.
- Çelebi, A. (1869). *Risale-i mevlid-i şerif*. YY.
- Çelebi, E. (1938). *Seyahatname*. Devlet Basımevi.
- Çelebi, S. (1993). *Vesiletü'n-necat: mevlid*. A. Necla Pekolcay (nşr). TDVY.
- Çetin, O. (1987). Tarihte ilk resmi mevlid merasimleri. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2(2), 73-76.
- Demirel, Ö. ve Kaya, Z. (2007). *Eğitim bilimine giriş*, Pegem Akademi Yayıncılık.
- Doğan, Ö. (2007). *16. Yüzyıl şairlerinden derviş'in mevlid'i (metin ve inceleme)* Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Doğan, R. (2013). Yaygın din eğitiminin neliği. *Din Eğitimi El Kitabı*. Recai Doğan, Remziye Ege (ed.). Grafikler Yayınları.
- Durmuş, İ. (2004). Mevlid (Arap edebiyatı). *DİA* içinde (c.XXIX, s.480-482). TDV Yayınları.
- Dündar, M. (2011). *İlk dönem İslami eğitim-öğretim faaliyetleri*. Işrak Yayınları.
- Dündar, M. (2018). *Mevlid geleneği (din görevlileri üzerine bir alan araştırması-Van il örneği)*. Seyda Yayınları.

- Efe, A. (2009). Türk toplumunda mevlid merasimlerinin yeri ve fonksiyonları (Isparta ve çevresi örneği). *DEÜİFD*, XXIX, s.9-30.
- el-Cürcani, A. (1300). *et-Tarifât*. Daru'n-Nefais.
- el-Makrizi, T. (1988). *el-Mevaizu ve'l-itibar bi zikri'l-hıttatı ve'l-asâr I*, Daru't-Tabaat'il-Mısriyye.
- Elmalılı, M. H. Y. (1992). *Hak dini Kur'ân dili IV*. İsmail Çam vd. (sad.). Azim Yayınları.
- Erden, M. ve Fidan, N. (1998). *Eğitime giriş*. Alkım Yayınları.
- Eroğlu, S. (2010). Edebi bir tür olarak mevlidler-şekil özelliklerine dair bazı değerlendirmeler. *UÜ. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (1), 125-141.
- Ertürk, S. (2016). *Eğitimde program geliştirme*. Edge Akademi Yayıncılık.
- et-Tinbükti, A.B.(1989). *Neylü'l-ibtihac*. Külliyyetü'd-Da'veti'l-İslamiyye.
- Groffroy, E. (1995). *Le Soufisme en egupte en etles premlers ottomans*.YY.
- Günay, Ü. (1998). *Din sosyolojii*. İnsan Yayınları.
- İbn Cübeyr, M. (1384). *Rihletu İbn Cübeyr*. Daru Sadr li't-Tabaati ve'n-Naşr.
- İbn Hacer, A. (ts.). *İtmamu'n-ni'meti'l-kübra 'alel-'alem bi mevlidi seyyidi veledi adem*. Süleymaniye Kütüphanesi, no: 3680.
- İbn Kuteybe, A. (1983). *Eş-şîir ve 'ş-şuara*. Müfid Temiha-Nuaym Zarûr (thk). YY.
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemaluddîn Muhammed. (ts). *Lisânu'l-Arab*. Dâru Sadr.
- İbn Tüveyr, A. (1992). *Nüzhetül-mukleteyn fi ahbari'd-devleteyn*. Eymen Fuad Seyyid (nşr). Dâru Sadr.
- İbnü'l-Hâc, M. (1981). *el-Medhal*. Darü'l-Hadis.
- İmamoglu, T. ve Başçı, V. (2016). *Din felsefesi*. Kültür Basım Yayınları.
- Karaca, Y. (1997). *Süleyman nahifi efendi ve mevlidi*. Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keyifli, Ş. (2017). *Yaygın din eğitimi*. İlahiyat Yayınları.
- Kızıl, H.(2012). Diyarbakır ve çevresinde yazılmış olan mevlidlerin konularına göre tasnifi denemesi. *e Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, 7, 116-150.
- Kütük, R. (2016). Fetih öncesinde yazılmış bir mevlid: Ayasofya müezzini Kemâl'in mevlidü'n-nebi'si. *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 40(1), 27-95.
- Mazıoğlu, H.(1974).Türk edebiyatında mevlid yazan şairler. *Türkoloji Dergisi*, 6(1), 31-62.
- Müslim, M. (1991). *Sahihu Müslim*. Daru İhyai'l-Kütübi'l-Arabiyye.
- Nadi, T. (1950). *Mevlid*, İkbâl Kitabevi.
- Okiç, M.T. (1975). Çeşitli dillerde mevlidler ve Süleyman Çelebi'nin mevlidinin tercümelere. *AÜİFD*. (1), s.17-78.
- Okumuşlar, M., Genç, F. (2013). Din eğitiminin bilimselleşmesi / neliği. *Din Eğitimi El Kitabı*. Recai Doğan, Remziye Ege (ed.). Grafikler Yayınları.
- Özel, A. (2004). Mevlid. *DİA* içinde (c.XXIX, s.475-479).
- Özkat, M. (2014). Osmancıklı Paşalızade Abdulkadir Hilmi (âşık kadri) ve mevlüd-i cedit-i şah-ı risalet. *Divan Edebiyatı Araştırmalar Dergisi*, (12), 135-136.
- Pekolcay, N. (1993). *Mevlid*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Savard, C. (1976). *Pedagojiden seçmeler*. Nejat Yüzbaşıoğlu (çev.). MEB Yayınları.

Sertoğlu, M. (1976). Osmanlı imparatorluğu döneminde mevlid alayı. *Tarih Mecmuası* (5), 45-49.

Suyuti, C.A. (1985). *Hüsni'l-mekasid fi ameli'l-mevalid*. Mustafa Abdulkadir Ata (nşr). Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye.

Tosun, C. (2012). *Din eğitimi bilimine giriş*. Pegem Akademi Yayıncılık.

Yelken, T. Y., vd. (2016). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Tuğba Yanpar Yelken (ed.). Anı Yayıncılık.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Araştırmacı, çalışmanın verilerinin toplanmasında, analizinde ve raporlaştırılmasında her türlü etik ilke ve kurala gerekli dikkat ve özeni göstermiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Yazar tek başına makaleyi hazırlamıştır.

Çıkar Beyanı

Makalenin hazırlanmasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.